

**Deklaracja RJN *O co walczy Naród Polski.* 15 marca 1944 r.¹
[w:] S. Dzieciolowski, *Parlament Polski Podziemnej 1939-1945*, Warszawa
2004**

Na posiedzeniu w dniu 15 marca 1944 r. Rada Jedności Narodowej² uchwaliła poniższą deklarację:

Naród Polski pierwszy w tej wojnie chwycił za broń przeciwko agresji niemieckiej i trwa niezłomnie w tej walce od roku 1939 w zespole wielkich swoich sojuszników. Zwycięstwo, okupowane codziennie strumieniami polskiej krwi i niezmiernymi cierpieniami najszerzych mas społecznych – zbliża się. Dla ostatecznego jego osiągnięcia potrzebne są dalsze ofiary, powszechne wysiłki

---

¹ Deklaracja Rady Jedności Narodowej była odpowiedzią na program Polskiej Partii Robotniczej „O co walczy my?” (1943 r.). Miała potwierdzić jedność polityczną w państwie podziemnym Wspólna deklaracja partii czwórporozumienia (Polska Partia Socjalistyczna – Wolność, Równość, Niepodległość, Stronnictwo Ludowe, Stronnictwo Pracy, Stronnictwo Narodowe) była korzystne także dla Armii Krajowej; dawała szansę na ściślejsze związanie jej oddziałów pod względem ideowo-politycznym. Dyskusję nad programem przyszłych reform zapoczątkowała Krajowa Reprezentacja Polityczna. W swej treści deklaracja zapowiadała reformy społeczno-gospodarcze, ale nie zawierała zasad, według którym mają one zostać przeprowadzone. Deklaracja była kompromisem zawartym między czterema partiami o znaczących różnicach programowych. Niezależnie od swej ogólnikowości deklaracja przedstawiała wizję powojennej Polski w ujęciu najważniejszych partii politycznych w państwie podziemnym. Część zawartych w niej postulatów, m.in. przywrócenie zasad demokracji w życiu politycznym, równouprawnienie mniejszości narodowych, przeprowadzenie reformy rolnej, partie lewicowe i centrowe zawarły w swych programach jeszcze w latach 30. XX wieku.

² Rada Jedności Narodowej była reprezentacją polityczną polskiego państwa podziemnego. Została powołana 9.01.1944 r. przez Delegata Rządu na Kraj; powstała w wyniku przekształcenia się Krajowej Reprezentacji Politycznej. Działała do 1.07.1945 r. Początkowo powołano tymczasowe prezydium; 12.03.1944 r. pełny jej skład. Na mocy dekretu prezydenta RP z 26.04.1944 r. pełniła funkcję organu doradczego i opiniodawczego Delegata Rządu. Przewodniczącym Rady został Kazimierz Pużak.

całego narodu; wysiłkom tym towarzyszyć musi pełna świadomość celów tej walki, dla których ponosimy największe w naszych dziejach ofiary.

Program polskich celów obecnej wojny tkwi głęboko w sercach wszystkich Polaków: wywodzi się on z naszych wielowiekowych tradycji narodowych oraz ze zrozumienia roli Polski w rodzinie wolnych ludów Europy i świata.

Dwa są główne kanony tego programu:

a) wolność, całość, suwerenność, siła i bezpieczeństwo oraz zdrowy rozwój wewnętrzny Rzeczypospolitej;

b) trwały pokój międzynarodowy, sprawiedliwość międzynarodowa, zgodna współpraca wolnych narodów dla powszechnego dobra ludzkości.

Wychodząc z powyższych założeń naczelnych, wola Narodu Polskiego, reprezentowana przez legalne państwowe władze w Londynie, tzn. przez Prezydenta Rzeczypospolitej³, Rząd Polski oraz Naczelnego Wodza Sił Zbrojnych⁴, w kraju zaś skupionego przy Pełnomocniku na Kraj – Wicepremierze

---

³ Raczekiewicz Władysław (1885-1947), prawnik i polityk. W okresie II RP pełnił funkcje: ministra spraw wewnętrznych, marszałka Senatu, wojewody (kolejno: nowogródzkiego, wileńskiego, krakowskiego, pomorskiego). Od 1934 r. był prezesem Światowego Związku Polaków z Zagranicy. 30.09.1939 r. został wyznaczony na stanowisko prezydenta RP na uchodźstwie przez ustępującego Ignacego Mościckiego, zgodnie z konstytucją kwietniową z 1935 r. Prezydent Mościcki zrezygnował z funkcji głowy państwa w wyniku internowania na terytorium Rumunii.

⁴ Gen. Sosnkowski Kazimierz (1885-1969), w okresie II RP związany z Józefem Piłsudskim. W latach 1920-1924 minister spraw wojskowych, od 1927 r. inspektor armii. W 09.1939 r. dowodził Frontem Południowym. W czasie II wojny światowej członek władz na uchodźstwie; w latach 1939-1940 Komendant Główny Związku Walki Zbrojnej. W 1941 r. ustąpił z rządu nie akceptując układu Sikorski-Majski. Od 07.1943 do 09.1944 Naczelnny Wódz. Mimo iż nie popierał wybuchu powstania w Warszawie, aktywnie zabiegał o pomoc aliantów dla walczących. 30.09.1944 r. zdymisjonowany przez prezydenta Raczekiewicza.

Rządu Rzeczypospolitej⁵ i Komendancie Armii Krajowej⁶, a politycznie wyrażającego swą wolę w warunkach okupacji w Radzie Jedności Narodowej, formułuje następujące zasadnicze cele wojny:

Warunki trwałego pokoju

Cierpienia całej ludzkości, spowodowane przez tę wojnę, wymagają poczynienia skutecznych kroków natury międzynarodowo-politycznej, które by zapewniły światu trwałą i rzeczywistą pokój. W tym celu niezbędne jest nie tylko bezkompromisowe i całkowite rozbicie Niemiec na polu militarnym, gospodarczym, politycznym i społecznym. Niemcom muszą być odebrane bazy strategiczne wypadowe na Zachodzie i Wschodzie oraz na Bałtyku, musi być zlikwidowany niemiecki przemysł zbrojeniowy, umiędzynarodowione porty morskie i żegluga. Trzeba zniszczyć ducha pruskiego i hitlerowskiego w tym narodzie, rozczłonkować Rzeszę Niemiecką, poddać kontroli międzynarodowej wychowanie młodzieży i wszelkie przejawy życia zbiorowego, celem nie dopuszczenia do powstania w Niemczech szowinistycznych tendencji do odwetu

---

⁵ Jankowski Jan Stanisław (1882-1953), polityk, współzałożyciel Narodowej Partii Robotniczej. W 1921 i 1926 r. minister pracy i opieki społecznej; w latach 1928-1935 poseł na sejm. Od 1937 r. w Stronnictwie Pracy (w latach okupacji w jego władzach). Od 09.1939 działał w instytucjach opieki społecznej, od 1941 r. dyrektor Departamentu Pracy i Opieki Społecznej Delegatury Rządu na Kraj. Od 1942 zastępca Delegata Rządu na Kraj, od 1943 r. Delegat. Od 1944 r. jako wicepremier kierował Krajową Radą Ministrów. W 03.1945 r. aresztowany przez NKWD, sądony w procesie szesnastu.

⁶ Okulicki Leopold (1898-1946), gen. brygady Wojska Polskiego. W 09.1939 r. walczył w obronie Warszawy; od 10. 1939 r. związany z konspiracją zbrojną (Służba Zwycięstwu Polski i Związek Walki Zbrojnej). W latach 1940-1941 komendant obszaru okupacji sowieckiej; aresztowany przez NKWD. W 1941 r. wstąpił do w Armii Polskiej tworzonej w ZSRS. W 1944 r. przerzucony do kraju. Komendant NIE, w latach 1944-1945 komendant Armii Krajowej (19.01.1945 r. wydał rozkaz jej rozwiązania). W 03.1945 aresztowany przez NKWD, sądony w procesie szesnastu. Zmarł w więzieniu na Butyrkach (w Moskwie).

i nowej agresji. Surowe ukaranie wszystkich przestępców wojennych oraz zmuszenia Niemiec do odbudowy zniszczonych przez nie krajów winno na długie lata budzić w społeczeństwie niemieckim lęk przed prowokowaniem konfliktów zbrojnych. Pycha i samolubstwo niemieckie, brutalność ich i egoizm muszą być zniweczone i wytępione doszczętnie. Polska, jako kraj bezpośrednio narażony na agresję i okrucieństwo, winna mieć należyty głos i udział w kontroli Niemiec.

Pozytywnym działaniem na rzecz trwałego pokoju winna się zająć nowa międzynarodowa organizacja politycznego współzycia narodów, oparta na zasadach demokratycznych, wyposażona w realną siłę wykonawczą, gwarantującą posłuch dla jej nakazów. Podstawą tej organizacji winno być rzeczywiste równouprawnienie mniejszych narodów i dopuszczenie ich do współdecydowania o przyszłym ustroju i stosunkach międzynarodowych.

Dalszym istotnym i zasadniczym warunkiem dla zapewnienia Europie trwałego pokoju jest niedopuszczenie do czyjejkolwiek hegemonii w Europie środkowej i południowo-wschodniej. Jedną z najważniejszych dróg, prowadzących ku temu, jest łączenie się państw tej części Europy w związki federacyjne. Od początku tej wojny Polska stała się wśród państw sprzymierzonych pionierem idei dobrowolnego związania się ze sobą państw w celu zapewnienia warunków swobodnego rozwoju politycznego, kulturalnego i gospodarczego, w szczególności zaś w celu zastąpienia separatyzmu politycznego przez współdziałanie oraz w celu wspólnego zorganizowania wspólnego bezpieczeństwa.

Wszystkie te związki oraz powszechne współzycie międzynarodowe winny być trwale oparte na zasadach etyki chrześcijańskiej, przy potępieniu wszystkiego, co operuje siłą, podstępem, demagogią lub fałszem politycznym.

Odrodzone Państwo Polskie opierać będzie swoją politykę zagraniczną na ścisłym sojuszu z W. Brytanią, Stanami Zjednoczonymi Ameryki, Francją oraz Turcją i na ścisłej współpracy z innymi krajami sprzymierzonymi. Na tych samych zasadach pragnie Polska oprzeć swe stosunki z sąsiadem wschodnim – Unią Sowiecką, pod warunkiem pełnego uznania z jego strony integralności przedwojennego terytorium Rzeczypospolitej oraz zasady nieingerowania w stosunki wewnętrzne.

Granice państwa polskiego

Zgodnie zarówno z uzasadnionymi prawami dziejowymi i interesami Polski, jako też zgodnie z warunkami trwałego pokoju w Europie, winno Państwo Polskie uzyskać odpowiednie ramy terytorialne.

Do Rzeczypospolitej winny więc być włączone całe Prusy Wschodnie, ziemczone siłą i podstępem, odwieczny port dorzecza Wisły Gdańsk, przylegający do dawnej granicy polskiej klin pomorski pomiędzy Bałtykiem i ujściem Odry a Notecią, ziemie między Notecią i Wartą, wreszcie Śląsk Opolski z odpowiednim pasem bezpieczeństwa. Na terenach tych powinno nastąpić niezwłoczne zabezpieczenie w sposób trwały interesów Polski.

Na całej Odrze i w portach nadodrzańskich winny być trwale zabezpieczone żywotne gospodarcze interesy Polski.

Szeroki pas ziem, położony na zachód od nowej granicy, winien być poddany długotrwałej okupacji polskiej.

Granica polsko-czeska powinna być uregulowana w zgodnym porozumieniu między Polską a Czechosłowacją na podstawie układu z dnia

5 listopada 1918⁷, zawartego między ówczesną Polską Radą Narodową dla ks. Cieszyńskiego a czeskim Narodnym Viborem pro Slezsko.

Na wschodzie Polski utrzymana być musi granica polska ustalona w Traktacie Ryskim⁸.

Wzajemne stosunki Polski i Litwy winny być oparte na zasadach jak najbliższego współżycia i współdziałania, przy uwzględnieniu aspiracji narodu litewskiego do niepodległego bytu. Naród Polski widzi w tym podstawowy warunek wzajemnego bezpieczeństwa i wszechstronnego rozwoju gospodarczego.

Ustrój polityczny Rzeczypospolitej

Odrodzona Rzeczpospolita, nawiązując do swoich dawnych tradycji, oraz zgodnie z ideałami demokratycznymi, oprze swój ustrój na systemie demokracji parlamentarnej przy działaniu silnych rządów. W możliwie najrychlejszym czasie zostaną przeprowadzone wybory do parlamentu, na podstawie nowej,

---

⁷ Układ z 5.11.1918 przewidywał podział Śląska Cieszyńskiego pomiędzy stronę polską i czechosłowacką według zasady etnograficznej. W granicach Polski miały znaleźć się powiaty: cieszyński, jabłonkowski, bielski i część frysztackiego. Strona czeska otrzymywała powiat frydecki z częścią frysztackiego. Było to porozumienie zawarte na szczeblu lokalnym i było rozwiązaniem prowizorycznym. Ostateczne decyzje miały podjąć rządy polski i czechosłowacki. Rozwiązanie to odrzucił rząd praski.

⁸ Traktat ryski (pokój ryski) podpisany 18.03.1921 r. w Rydze, był zawarty pomiędzy Polską a Rosyjską Federacją Socjalistycznych Republik Radzieckich oraz Ukrainą Socjalistyczną Republiką Radziecką. Kończył wojnę polsko-rosyjską 1919-1920 i m.in. ustalał przebieg granic między powyższymi państwami (Polska uzyskała gubernie: wileńską, grodzieńską, zachodnią część guberni wołyńskiej i mińskiej; Rosja i Ukraina zrzekły się roszczeń do obszaru Galicji Wschodniej). Ponadto strony zobowiązały się do nieingerowania w wewnętrzne sprawy drugiego państwa.

demokratycznej ordynacji wyborczej⁹. Parlament ten dokona zmiany konstytucji¹⁰, która sformułuje zasady wszechstronnej wolności obywatelskiej, swobody religii, sumienia, przekonań politycznych, słowa, druku, zgromadzeń i stowarzyszeń oraz zasady równości praw obywatelskich przy równości obowiązków i niezależności wymiaru sprawiedliwości. Organizacja władzy wykonawczej oparta zostanie na zasadzie: a) decentralizacji wielu funkcji administracyjnych i przekazaniu maksimum funkcji administracji państwowej szeroko rozbudowanym organom samorządu terytorialnego, gospodarczego i zawodowego; b) zasadzie praworządności na wszystkich szczeblach i odpowiedzialności wobec prawa.

Zbrojnym ramieniem Rzeczypospolitej będzie Armia Narodowa, stojąca poza polityką i poświęcona zadaniom zewnętrznego bezpieczeństwa Państwa i Narodu, Armia przesiąknięta duchem demokratycznym, otoczona miłością i zaufaniem całego społeczeństwa.

Tymi drogami Rzeczpospolita dążyć będzie do przeniknięcia całego polskiego życia publicznego duchem prawdziwej wolności i prawdziwej demokracji. Najszersze warstwy społeczeństwa – zgodnie ze swoimi potrzebami i zgodnie ze swoją wolą – rządzić będą swoimi losami poprzez organy państwowe, podlegające ich stałej i rzeczywistej kontroli.

---

⁹ Postulat zmiany ordynacji wyborczej na demokratyczną pojawił się w drugiej połowie lat 30. Partie opozycji antysanacyjnej domagały się zmiany ordynacji z 07.1935 r., która w wyborach do sejmu wprowadzała okręgi dwumandatowe oraz wybory czteroprzymiotnikowe. Wykluczała też partie polityczne z procesu tworzenia list wyborczych. Natomiast wybory do senatu były dwustopniowe; prawo wyłaniania kandydatów na senatorów mieli elektorzy, do których zaliczano „osoby zasłużone”.

¹⁰ Zmianie miała ulec konstytucja kwietniowa z 1935 r., wprowadzająca system autorytarny.

Stosunek do innych narodowości

Naród Polski mieć będzie na względnie w całej pełni interesy innych narodowości, mieszkających w granicach Państwa. Wymagając od nich lojalności i wierności w stosunku do Państwa Polskiego i życzliwego stosunku do prawa i interesów Narodu Polskiego, Polska oprze swój stosunek do tych narodowości na zasadzie równouprawnienia politycznego oraz zapewnienia im warunków pełnego rozwoju kulturalnego, gospodarczego i społecznego w ramach jedności państwowej i wspólnego dobra wszystkich obywateli.

Przebudowa struktury społeczno-gospodarczej

Dążąc do podniesienia potencjału gospodarczego Polski i usunięcia krzywdzących dysproporcji socjalnych, odrodzone Państwo Polskie przystąpi do gruntownej przebudowy struktury życia gospodarczego, która by uczyniła zadość interesom szerokich mas ludu wiejskiego i miejskiego. W tym zakresie upowszechnienie własności, to jest rozszerzenie jej na możliwie największą liczbę jednostek gospodarujących, będzie najważniejszym zadaniem Państwa. Drugim zadaniem Państwa będzie podniesienie dochodu społecznego i sprawiedliwy jego podział. Państwo obejmie funkcje kierownicze i kontrolne w gospodarce celem zapewnienia realizacji planu gospodarczego Polski. Państwo będzie miało prawo przejmowania lub uspołecznienia przedsiębiorstw użyteczności publicznej oraz kluczowych przemysłów, a także aparatu transportu oraz wielkich instytucji finansowych – w wypadku gdy tego będą wymagały potrzeby ogólne.

W okresie przejściowym będą przejęte pod zarząd państwowy przy udziale czynnika społecznego przedsiębiorstwa przemysłowe zarządzane podczas okupacji przez Niemców, jak również wszelka własność ponemiecka i bezpańska.

Przyszły parlament zdecyduje, czy przejęcie ziemi oraz przedsiębiorstw przez Państwo nastąpi za odszkodowaniem, czy bez odszkodowania.

Gospodarka planowa

Gospodarstwo narodowe polskie we wszystkich jego dziedzinach, a więc rolnictwie, w produkcji surowców i przemyśle przetwórczym, w rzemiośle i handlu oraz w finansach publicznych i prywatnych, będzie prowadzone według zasad gospodarki planowej¹¹, przy czym uwzględnione będą następujące cele i zasady podstawowe:

- a) szybka odbudowa warsztatów pracy zniszczonych podczas wojny,
- b) planowa rozbudowa przemysłów opartych na krajowych surowcach kopalnianych, rolniczych, leśnych, obok rozbudowy przemysłu służącego celom obronności państwa,
- c) pełne zatrudnienie wszystkich stojących do dyspozycji sił roboczych i właściwe ich użycie,
- d) wyrównanie poziomu gospodarczego Polski z państwami zachodu Europy w drodze celowych inwestycji publicznych i prywatnych.

---

¹¹ Gospodarka planowa to system gospodarczy, w którym decyzje i dyspozycje wydawane są przez organ władzy państwowej.

Własność prywatna traktowana będzie nie jako nieograniczony niczym przywilej osobisty, lecz jako podstawa do pełnienia zleconych funkcji społecznych i państwowych.

Planowa szybka rozbudowa przemysłu w Polsce związana będzie z energiczną akcją Państwa Polskiego w kierunku uzyskania dla Polski należytego udziału w obrotach wymiany międzynarodowej, a zwłaszcza w obrocie surowcami światowymi.

Przebudowa ustroju rolnego

W milionowych masach chłopskich widzimy niespożytą siłę przyszłości i źródło energii narodowej.

Polska, jako kraj o przewadze elementu rolniczego, musi zwrócić szczególną uwagę na rozwiązanie zagadnienia zdrowego i twórczego ustroju rolnego. Za podstawę poczynań w tej dziedzinie przyjęta zostanie zasada upowszechnienia własności rolnej oraz upełnorolnienie gospodarstw karłowatych¹². Będzie więc niezwłocznie podjęta szeroka akcja przebudowy ustroju rolnego, oparta na następujących głównych zasadach:

a) Państwo przejmie natychmiast po wojnie – na planowe zabezpieczenie przebudowy ustroju rolnego – wszelkie prywatne obszary ziemi przekraczające 50 ha.

b) Z zapasów ziemi będą tworzone jednorodzinne gospodarstwa chłopskie o wielkości od 8 do 15 ha w zależności od gleby, uprawy i położenia, dające możliwość pracy racjonalnej, wydajnej i zaspokajającej potrzeby rodziny.

c) Do tych norm zostaną powiększone gospodarstwa karłowate.

---

¹² Gospodarstwa karłowate, czyli gospodarstwo rolne o powierzchni do 2 ha.

d) Lasy zostaną upaństwowione.

e) Państwo otoczy specjalną opieką całokształt gospodarki rolnej, celem podniesienia produkcji i spożycia wsi oraz celem ułatwienia wymiany płodów pracy rolniczej. Wieś otrzyma wszelkie możliwe pomoce pośrednie w postaci budowy dróg, regulacji rzek, melioracji, elektryfikacji, budowy elewatorów, rozwoju sieci spółdzielni, wreszcie w formie należytej oświaty zawodowej.

Ta część ludności wiejskiej, która nie znajdzie zatrudnienia na wsi, będzie miała zapewnione masowe przeszkolenie fachowe i zostanie skierowana do pracy w przemyśle, rzemiośle, spółdzielczości, handlu i komunikacji.

Tymi drogami Państwo Polskie zmierzać będzie do likwidacji objawów biedy wiejskiej i upośledzenia społecznego wsi oraz do podniesienia gospodarczego i kulturalnego milionowych rzesz ludności wiejskiej, stwarzając w ten sposób warunki dla ogólnego podniesienia poziomu społeczno-gospodarczego całego kraju.

Upowszechnienie własności w miastach

Celem przebudowy struktury gospodarczej stworzone zostaną warunki, aby pracownik umysłowy i fizyczny – obok gwarancji znalezienia odpowiedniej i należycie honorowanej pracy – mógł uczestniczyć w akcji upowszechnienia własności. Dla realizacji tego celu nastąpi:

a) poparcie przez Państwo prywatnej inicjatywy gospodarczej przy zakładaniu nowych, gospodarczo zdrowych warsztatów przemysłowych, rzemieślniczych i handlowych typu średniego i małego;

b) poparcie przez Państwo akcji udoskonalenia pracy w drobnych warsztatach istniejących;

- c) szeroka akcja budowlana po miastach i miasteczkach, mająca na celu zapewnienie ludności pracującej własnych mieszkań, gwarantujących kulturalne i zdrowe warunki mieszkaniowe;
- d) krzewienie idei spółdzielczej i pomoc w organizowaniu spółdzielczości.

Polityka społeczna

Celem polityki społecznej będzie pełne wyzwolenie człowieka pracy; jej zadaniem – takie kształtowanie społecznych warunków, aby jego wola, chęć i zamiłowanie do pracy oraz, co za tym idzie, możliwość ujawnienia swoich wartości stale się potęgowały. Człowiek poczuje się wolnym od troski o pracę, o środki utrzymania, będzie mógł rozwijać się w obranym kierunku działalności. Pozbędzie się tak niszczących go dotychczas uczuć życiowej niepewności i zbędności; drogi do awansu społecznego staną przed nim otwarte. Praca będzie jego życiowym zadaniem, funkcją społeczną, prawem i obowiązkiem.

Człowiek, jego stan fizyczny i duchowy, jego kwalifikacje wysuną się na czoło spraw społecznych. Praca sama nie będzie towarem, człowiek pracy uzyska należną mu godność, wyzwoli się z jarzma najemnictwa. Zależność pracownika będzie tylko sprawą organizacji, wynikającej z podziału pracy, przestanie zaś być przejawem władzy człowieka nad człowiekiem. Stopniowo zatrą się różnice między pracą samodzielną i zależną, sprowadzą się do różnic w kwalifikacjach. Sztuczny podział między pracą fizyczną i umysłową zostanie zarzucony, praca wykwalifikowana będzie specjalnie honorowana; zapewniona zostanie możliwość przechodzenia od pracy mniej do więcej kwalifikowanej. Prace przykre i ciężkie będą w miarę możliwości tak organizowane, by rozkładały się swym ciężarem na wszystkich.

Zorganizowany w związkach zawodowych i w samorządzie pracy pracownik będzie uczestniczył w planowaniu społecznym i gospodarczym, w nadzorze i kontroli życia gospodarczego, w kontroli nad podziałem dochodu społecznego. Przez powołanie rad zakładowych jego życie i praca w zakładzie pracy staną się pełniejsze. Wzmocnienie reglamentacji w zbiorowym prawie pracy doprowadzi do zobiektywizowania płac, więc zapobiegnie nieuzasadnionym ich przerostom. Upowszechnienie ubezpieczeń społecznych i pomocy leczniczej oraz urealnienie opieki społecznej, zwłaszcza w zakresie pomocy rodzinie oraz opieki nad matką i dzieckiem, dopełnią system urządzeń, zabezpieczających człowiekowi wolność od niedostatku.

W okresie przejściowym – po zrzuceniu okupacji – polityka społeczna szczególnie nacisk położy na regenerację sił biologicznych najszerszych warstw ludności i na ich pełne zatrudnienie. Pomoc lecznicza, pomoc i opieka nad powracającymi do kraju lub do swych siedzib, pomoc i opieka nad ofiarami terroru okupanta, zaopatrzenie w żywność i odzież, zapewnienie dachu nad głową i skierowanie do pracy, to najpilniejsze zadania tego okresu. Szczególnym zaś zadaniem będzie roztoczenie opieki nad dzieckiem i młodzieżą oraz pomoc rodzinie, zwłaszcza licznej, w jej dążeniach do wyrównania zniszczeń fizycznych, duchowych i moralnych, jakich doznała młodzież podczas tej wojny.

Odbudowa i rozbudowa kultury i szkolnictwa

Do naczelných zadań odrodzonego Państwa Polskiego należeć będzie usunięcie wiekowych zaniedbań w dziedzinie kultury i oświaty najszerszych mas społeczeństwa, spowodowanych przez niewolę, a pogłębionych przez rządy okupacyjne.

Akcja Państwa Polskiego obejmie w tym zakresie następujące działania:

- a) szybką i szeroką odbudowę sieci szkolnictwa powszechnego, zawodowego, średniego i wyższego, udostępnienie go młodzieży wszystkich warstw społecznych i zapewnienie bezpłatnego kształcenia niezamoznym;
- b) szeroką pomoc dla kształcącej się młodzieży, umożliwiającą jej zdobywanie wiedzy bez względu na zamożność i środowisko, w szczególności zdobywanie wykształcenia zdolnej młodzieży ze sfer chłopskich i robotniczych, gwarantującego jej równy start życiowy;
- c) szeroką akcję oświaty pozaszkolnej;
- d) zapewnienie warunków w najwyższym stopniu sprzyjających szybkiemu i samodzielnemu rozwojowi wszystkich gałęzi i dziedzin kultury, nauki i sztuki tak barbarzyńsko zniszczonych przez okupanta;
- e) uspołecznienie i jak najszersze upowszechnienie kultury, zapewniające wszystkim obywatelom Państwa korzystanie z dóbr duchowych Narodu Polskiego i całej ludności;
- f) utworzenie samorządu kulturalno-oświatowego celem zmobilizowania sił społecznych dla realizowania powyżej nakreślonych zadań.

Podane powyżej zasady dotyczą tylko spraw najgłówniejszych: ich celem jest pokazanie drogi, po której pójdzie w przyszłości Naród Polski.

Dokonanie tego olbrzymiego dzieła będzie możliwe tylko wtedy, kiedy Polska uzyska należne jej ramy terytorialne, kiedy będzie silna i mocna. Tymczasem okres walki jeszcze trwa. Nie skończyła się ona jeszcze z odwiecznym wrogiem z zachodu, gdy wschodni nasz sąsiad, nie zważając na wielki wkład Polski do walki Demokracji świata o wolność, nie zważając na czteroletnią bez przerwy walkę Polski z krwawym okupantem – sięga po

odwiecznie polskie Ziemie Wschodnie Rzeczypospolitej i chce narzucić Polsce swe wzory rządzenia.

Naród Polski jest zjednoczony w stanowczym przeciwstawieniu się tym niesłychanym roszczeniom wschodniego sąsiada tak jak zjednoczony jest w walce z wrogiem zachodnim.

Naród Polski wierzy głęboko w zwycięstwo prawa i sprawiedliwości, i zdecydowanie odrzuca wszelką myśl ustępstw terytorialnych na wschodzie.

Naród Polski, zjednoczony w umiłowaniu wolności i dążeniu do niepodległości, przeciwstawia się również jednomyślnie i zdecydowanie wszelkim próbom narzucania nam wzoru rządzenia ze Wschodu.

Odrębność naszą w zestawieniu z rosyjskim wschodem i germańskim barbarzyństwem cechuje tysiącletnia tradycja wolności i kultura chrześcijańska. Nasz obecny hart ma swe źródło również w tysiącletniej tradycji walk w obronie wolności i kultury zachodu Europy.

Czekają nas jeszcze dni ciężkich prób i ofiar; w tym okresie musimy zachować: jedność i karność, wiarę we własne siły, wiarę w słuszność naszej sprawy i wiarę w naszą świetlaną przyszłość.

Rada Jedności Narodowej

Warszawa, dn.15 marca 1944 r.

„Rzeczpospolita Polska” 1944, numer specjalny